

Emigrationen till USA: De lamnade allt...

När Vilhelm Moberg inledde sin roman "Utvandrarna" hade han varit historiskt riktig om han skrivit:

"Detta är en berättelse om några människor, som från sina hem i Furuby i Småland utvandrade till Nordamerika."

Under den första emigrationsvågen på 1850-talet utvandrade 67 personer från Furuby socken. Det är endast Vittaryds och Hovmantorps socknar i Kronobergs län som haft större utflyttning till Amerika procentuellt räknat på befolkningen.

Det var Johan Jonasson Linnell som inledde den stora emigrationen från Kronobergs län till Amerika år 1846. Han var född den 24 oktober 1811 på Västorps Lambritsgård i Furuby socken. Johan Linnell skrev brev från Amerika till brodern Magnus Jonasson, varför denne utvandrade år 1852 och då blev ledare för den första gruppen utvandrare från Kronobergs län.

Därför kan man säga att Magnus Jonasson var verklighetens Karl Oskar, han liksom Karl Oskar Nilsson, bosatte sig i Chisago Lake i Minnesota. Magnus var född den 1 november 1813 på Västorps Lambritsgård i Furuby socken, men när han utvandrade bodde han på Kuppramåla Skattegård i Linneryds socken.

En annan betydelsefull emigrant var Anders Peter Nilsson Glader, född 1806 på Västorps Lambritsgård, det så kallade "Berget" i Furuby socken. I passförteckningen för år 1852 finns bonden Anders Peter Nilsson med hustru och sex barn från Furuby, så han hade tydligen planerat delta i den första grupputflyttningen från Kronobergs län.

Av någon anledning blev inte resan av då utan istället år 1853. Den 25 april fick familjen attest för utflyttning och den 26 augusti anlände de till New York med segelfartyget "Ship Franklin King". Efter den långa och tröttsamma resan in i hjärtat av Amerika, korta sträckor på järnväg, över insjöar, på kanaler och floder, kom sällskapet till St Paul i Minnesota den 29 september – mer än fem månader efter det de lämnat sitt gamla hem i Furuby.

ronella och begravdes i Atlanten. Dottern Louise är begravd i en okänd grav i Chisago.

Anders Peter Nilsson hade byggt till boningshuset några år före emigrationen. Det märkliga med denna tillbyggnad var att han uppförde två timmerväggar intill varandra, vilket väckte besökarens intresse. Han hade även byggt ny ladugård. När den revs 1929, sade snickarna, att de aldrig sett en så omsorgsfullt byggd ladugård. Till taket hade Anders Peter använt en aln breda, handsågade brädor, lagda upp och ned samt därpå läkt och halm. Brädorna är fortfarande kvar, numera som vägg på baksidan av nuvarande ladugård.

Begåvad och kunnig

Folket i bygden tyckte att det var dumt av A P Nilsson att flytta till Amerika. Han hade det inte fattigt och han hade inte gjort något illa, men man tyckte han var lite orolig på något sätt. Han var begåvad och kunnig men fick det aldrig nog bra i Småland.

Anders Peter Nilsson slog sig ned vid östra sidan av Chisagosjön. Genom sitt glada sinnelag fick han öknamnet "Glader" och efter en tid i det nya landet tog han efternamnet Glader. Han synes även gått under namnet "Glader" i Furuby. Han sökte laga skifte för Västorps by år 1837 och i dessa handlingar finns namnet "Glader", men ansökan är undertecknad Anders Peter Glader.

Samtidigt som Anders Peter utvandrade reste även hans systrar Helena och Catrina, och år 1854 emigrerade också system Christina som var gift och hade två barn. Sammanlagt utvandrade femton personer ur denna släkt under 1850-talet.

De småländska nybyggarna hade det religiösa intresset med sig från Sverige och församlingsidén ingick i deras livsprogram från början. Någon luthersk präst fanns ännu ej i Minnesota, men då många av 1853 års invandrare reste tillsammans med pastor Erland Carlsson från Alghult föll det sig naturligt att de vände sig till honom.

Den 12 maj 1854 stiftade Erland Carlsson Chisago Lake-församlingen, som var den

även kunde användas som skolhus. Innan det blev färdigt hölls gudstjänsterna i "Bergs loge", där församlingen också bildades.

På nationaldagen den 4 juli 1855 beslutades att en ny kyrka skulle byggas med Anders Peter Glader som byggmästare och i november 1856 avsynades arbetet. Denna första kyrka finns ej kvar, men Furuby skola från 1904 minner alltså om Furuby hemma i Småland. Tar man Furuby Rodad kommer man till skolan, som är nedlagd sedan flera år.

Den 7 september 1855 avled Gladers hustru Elin Svendsdotter, född den 20 januari 1808 i Ljuder. Eftersom hon var den första som dog av invandrarna från Sverige måste man finna ett område till gravgården. Om denna har Vilhelm Moberg berättat i kapitlet "Synemän i markerna" i "Nybyggarna". A P Glader avled den 29 maj 1875 och är begravd där.

Endast några år efter de första invandrarnas ankomst till Amerika fick de uppleva inbördeskriget 1861–1865. De småländska invandrarnas patriotism för det nya landet tycks redan då vaknat. Gladers söner, Carl och Gustaf Adolf, ingick som frivilliga i det skandinaviska kompaniet från Minnesota under överste Hans Mattssons befäl.

De kom hem välbehållna och hade fått med sina gevär som minne. Tre av Gladers svärsöner, P O Hall, C P Quist och Harrison Church, deltog också i kriget.

Många av de småländska invandrarna i Chisago county flyttade på 1870-talet längre väster ut och blev nybyggare för andra gången. Här bredde det stora prärielandskapet ut sig. Det var

Vilhelm Moberg berättar i "Den okända släkten" om ett besök på Gladers kyrkogård vid Chisago-sjön, där han finner en gravsten inför vilken han frågar sig: "Här har jordats en svensk invandrare som föddes redan på 1700-talet: Jonas P Falk, född den 17 september 1793, död den 15 november 1881. Det är det äldsta födelsetal jag kan finna här, ingen ort i Sverige angives, icke heller årtalet för ankomsten hit." Jonas Petersson Falk var född på Hassla soldattorp i Lenhovda socken. Han utvandrade år 1861 med sina två yngsta döttrar och bosatte sig hos sina två äldre döttrar, som kom till Minnesota redan 1852 och 1853. Falks föräldrar var soldaten Peter Persson Falk, född 1769 och Helena Jonasdotter född 1772. Jonas P Falks gravsten var ytterligt intressant för Vilhelm Moberg, men det visst han inte om. Falk var nämligen fader till "verklighetens Kristina", Lisa Stina Jonasdotter Falk, maka till Magnus Jonasson, "verklighetens Karl Oskar".

en farm på 600 acre och var dessutom postmästare och skolstyrelsens notarie i många år. 1897 slog han sig ned i Atwater, där han blev en framgångsrik affärsman och medlem i stadens styrelse. Glader valdes till senator i Minnesota som representant för Kandiyohi county. Familjerna Glader var kyrkligt sinnade och i Carl Gladers hem bildades den första församlingen i dessa trakter.

Pastor Eckman

När F M Eckman år 1896 blev pastor i Chisago Lake-församlingen fick den en präst som härstammade från Kronobergs län liksom flertalet invånare gjorde. F M Eckman var ordförande i kommittén som ordnade församlingens 50-årsjubileum åt 1904, då man bl a utgav en minneskrift.

Kontakten mellan den kronobergska utvandrabygden och invandrarområdet i Minnesota upprätthålles numera av Tingsryds kommun som sedan 1966 är vänort med Chisago County. Detta är mycket välfunnet, då tidi-

Under den första emigrationsvågen på 1850-talet utvandrade 67 personer från Furuby socken. Det är endast Vittaryds och Hovmanstors socknar i Kronobergs län som haft större utflyttning till Amerika procentuellt räknat på befolkningen.

Det var Johan Jonasson Linnell som inledde den stora emigrationen från Kronobergs län till Amerika år 1846. Han var född den 24 oktober 1811 på Västors Lambritsgård i Furuby socken. Johan Linnell skrev brev från Amerika till brodern Magnus Jonasson, varför denne utvandrade år 1852 och då blev ledare för den första gruppen utvandrare från Kronobergs län.

Därför kan man säga att Magnus Jonasson var verklighetens Karl Oskar, han liksom Karl Oskar Nilsson, bosatte sig i Chisago Lake i Minnesota. Magnus var född den 1 november 1813 på Västors Lambritsgård i Furuby socken, men när han utvandrade bodde han på Kuppramåla Skattegård i Linneryds socken.

En annan betydelsefull emigrant var Anders Peter Nilsson Glader, född 1806 på Västors Lambritsgård, det så kallade "Berget" i Furuby socken. I passförteckningen för år 1852 finns bonden Anders Peter Nilsson med hustru och sex barn från Furuby, så han hade tydligt planerat delta i den första grupputflyttningen från Kronobergs län.

Av någon anledning blev inte resan av då utan istället år 1853. Den 25 april fick familjen attest för utflyttning och den 26 augusti anlände de till New York med segelfartyget "Ship Franklin King". Efter den långa och tröttsamma resan in i hjärtat av Amerika, korta sträckor på järnväg, över insjöar, på kanaler och floder, kom sällskapet till St Paul i Minnesota den 29 september – mer än fem månader efter det de lämnat sitt gamla hem i Furuby.

Berättelser om de första emigranternas resor blir ofta skildringar av strapatser och besvärigheter av olika slag, av sjukdom och död. Vägen till nybyggardistriktet var kantad av gravar. Vad A P Nilssons familj beträffar, så avled dottern Pet-

de två timmerväggar intill varandra, vilket väckte besökarens intresse. Han hade även byggt ny ladugård. När den revs 1929, sade snickarna, att de aldrig sett en så omsorgsfullt byggd ladugård. Till taket hade Anders Peter använt en aln breda, handsågade brädor, lagda upp och ned samt därpå läkt och halm. Brädorna är fortfarande kvar, numera som vägg på baksidan av nuvarande ladugård.

Begåvad och kunnig

Folket i bygden tyckte att det var dumt av A P Nilsson att flytta till Amerika. Han hade det inte fattigt och han hade inte gjort något illa, men man tyckte han var lite orolig på något sätt. Han var begåvad och kunnig men fick det aldrig nog bra i Småland.

Anders Peter Nilsson slog sig ned vid östra sidan av Chisagosjön. Genom sitt glada sinnelag fick han öknamnet "Glader" och efter en tid i det nya landet tog han efternamnet Glader. Han synes även gått under namnet "Glader" i Furuby. Han sökte laga skifte för Västors by år 1837 och i dessa handlingar finns namnet "Glader", men ansökan är undertecknad Anders Peter Glader.

Samtidigt som Anders Peter utvandrade reste även hans systrar Helena och Catrina, och år 1854 emigrerade också systemen Christina som var gift och hade två barn. Sammanlagt utvandrade femton personer ur denna släkt under 1850-talet.

De småländska nybyggarna hade det religiösa intresset med sig från Sverige och församlingsidén ingick i deras livsprogram från början. Någon luthersk präst fanns ännu ej i Minnesota, men då många av 1853 års invandrare reste tillsammans med pastor Erland Carlsson från Älgshult föll det sig naturligt att de vände sig till honom.

Den 12 maj 1854 stiftade Erland Carlsson Chisago Lake-församlingen, som var den andra svenska lutherska församlingen i Minnesota. Johannes Håkansson förde protokollet. Han var folkskollärare i Växjö då han utvandrade år 1853. På organisationsstämman beslutades att "Ev. Luth. Meeting House" skulle byggas och inredas så att det

På nationaldagen den 4 juli 1855 beslutades att en ny kyrka skulle byggas med Anders Peter Glader som byggmästare och i november 1856 avsynades arbetet. Denna första kyrka finns ej kvar, men Furuby skola från 1904 minner alltså om Furuby hemma i Småland. Tar man Furuby Rod kommer man till skolan, som är nedlagd sedan flera år.

Den 7 september 1855 avled Gladers hustru Elin Svendsdotter, född den 20 januari 1808 i Ljuder. Efter-

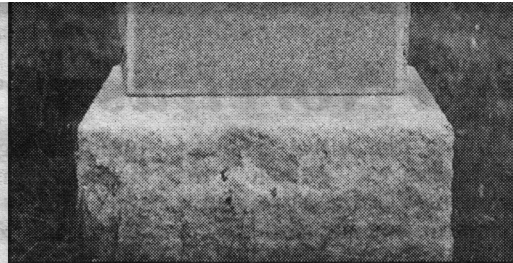
som hon var den första som dog av invandrarna från Sverige måste man finna ett område till gravgården. Om denna har Vilhelm Moberg berättat i kapitlet "Synemän i markerna" i "Nybyggarna". A P Glader avled den 29 maj 1875 och är begravd där.

Endast några år efter de första invandrarnas ankomst till Amerika fick de uppleva inbördeskriget 1861–1865. De småländska invandrarnas patriotism för det nya landet tycks redan då vaknat. Gladers söner, Carl och Gustaf Adolf, ingick som frivilliga i det skandinaviska kompaniet från Minnesota under överste Hans Mattssons befäl.

De kom hem välbehållna och hade fått med sina gevär som minne. Tre av Gladers svärsöner, P O Hall, C P Quist och Harrison Church, deltog också i kriget.

Många av de småländska invandrarna i Chisago county flyttade på 1870-talet längre väster ut och blev nybyggare för andra gången. Här bredde det stora prärielandskapet ut sig. Det var mera lättodlat, och utan träd, än vad det var i "Karl-Oskar-bygden". Familjerna Glader var bland dessa, och de bosatte sig i Town of Elisabeth i Kandiyohi county, en ort omkring tolv svenska mil väster om Minneapolis.

Gustaf Adolf Glader ägde

Vilhelm Moberg berättar i "Den okända släkten" om ett besök på Gladers kyrkogård vid Chisago-sjön, där han finner en gravsten för vilken han frågar sig: "Här har jordats en svensk invandrare som föddes redan på 1700-talet: Jonas P Falk, född den 17 september 1793, död den 15 november 1881. Det är de äldsta födelsetal jag kan finna här, ingen ort i Sverige anges, icke heller årtalet för ankomsten hit." Jonas Petersson Falk var född på Hassla soldattorp i Lenhovda socken. Han utvandrade år 1861 med sina två yngsta döttrar och bosatte sig hos sina två äldre döttrar, som kom till Minnesota redan 1852 och 1853. Falks föräldrar var soldaten Peter Persson Falk, född 1769 och Helena Jonasdotters född 1772. Jonas P Falks gravsten var ytterligt intressant för Vilhelm Moberg, men det visade han inte om. Falk var nämligen fader till "verklighetens Kristina", Lisa Stina Jonasdotters Falk, maka till Magnus Jonasson, "verklighetens Karl Oskar".

en farm på 600 acre och vad dessutom postmästare och skolstyrelsens notarie många år. 1897 slog han sig ned i Atwater, där han blev en framgångsrik affärsman och medlem i stadens styrelse. Glader valdes till senator i Minnesota som representant för Kandiyohi county. Familjerna Glader var kyrkligt sinnade och i Carl Gladers hem bildades den första församlingen i dessa trakter.

Pastor Eckman

När F M Eckman år 1896 blev pastor i Chisago Lake församlingen fick den erprästen som härstammade från Kronobergs län likson flertalet invånare gjorde. F M Eckman var ordförande i kommittén som ordnade för samlingens 50-årsjubileum år 1904, då man bl a utgav en minnesskrift.

Kontakten mellan de kronobergska utvandrabygden och invandrområdet i Minnesota upprätthålles numera av Tingsryds kommun som sedan 1966 är vänort med Chisago County. Detta är mycket välfunnet, då tidigare fullmäktigeordföranden Rune Andersson i Utnäs är släkt med familjen Glader och Magnus Jonasson och många andra av invandrarna som kom från de socknar som nu ingår i Tingsryds kommun.

Sven Adolfsson

Koällsstudien 1/2-94